

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL DE ARHEOLOGIE „VASILE PÂRVAN”

MATERIALE ȘI CERCETĂRI ARHEOLOGICE

SERIE NOUĂ
NR. XXII, 2026

EDITURA ACADEMIEI ROMÂNE

Colegiul de redacție

Dr. **STEFAN ALEXANDROV** (National Institute of Archaeology and Museum, Sofia), Dr. **SANDA BALESCU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France), Dr. **CONSTANTIN BĂJENARU** (Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța), Dr. **RADU BĂJENARU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **LUMINIȚA BEJENARU** (Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași; Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române – Filiala Iași), Prof. Dr. **CLIVE BONSALL** (University of Edinburgh, U.K.), Prof. Dr. **NIKOLAUS BOROFFKA** (Deutsches Archäologisches Institut – Eurasien Abteilung, Berlin, Germany), Dr. **PIERRE DUPONT** (Université de Lyon, CNRS, France), Dr. **UWE FIEDLER** (Berlin, Germany), Dr. **RADU HARHOIU** (Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București), Dr. **DOMINIC MOREAU** (Université de Lille, Centre de recherche HALMA-UMR 8164, France), Dr. **CORIOLAN OPREANU** (Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca), Prof. Dr. **ANNIE RENOUX** (Université du Maine, Le Mans), Dr. **ALEXANDER RUBEL** (Institutul de Arheologie, Iași), Dr. **VIORICA RUSU-BOLINDEȚ** (Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj-Napoca), Dr. **ANGELA SIMALCSIK** (Centrul de Antropologie „Olga Necrasov” al Academiei Române – Filiala Iași), Academician **VICTOR SPINEI** (Institutul de Arheologie, Iași), Prof. Dr. **ERIK TRINKAUS** (Department of Anthropology, Washington University), Prof. Dr. **ALAIN TUFFREAU** (Université des Sciences et Technologies de Lille, Laboratoire de Préhistoire et Quaternaire, CNRS, France)

Comitetul de redacție

ROXANA DOBRESCU – redactor-șef
ADRIAN IONIȚĂ – redactor-șef adjunct

IRINA ACHIM, ADINA BORONEANȚ, MIRCEA DABÎCA, ADRIAN DOBOȘ, RADU-ALEXANDRU DRAGOMAN, ANDREI MĂGUREANU, LIANA OȚA, ADRIANA PANAITE, TALIDA RADU, DANIEL SPĂNU, VLAD VINTILĂ ZIRRA – membri

DANA COSTIN, SILVIU ILIUȚĂ – secretari de redacție

OFELIA COȘMAN, SILVIU ILIUȚĂ – prelucrare ilustrație și tehoredactare
PIERRE DUPONT (limba franceză), **ROXANA DOBRESCU** (limba franceză), **DANA COSTIN** (limba engleză), **CLIVE BONSALL** (limba engleză), **ADINA BORONEANȚ** (limba engleză) – consultanți limbi străine
ROMEO CÎRJAN – design copertă, **SILVIU ILIUȚĂ** – execuție copertă

www.mcajournal.ro

Orice corespondență se va trimite Comitetului de redacție pe adresa: Str. Henri Coandă nr. 11, 010667 București, tel./fax 4021 212 88 62 și iab.redactie@gmail.ro.

**Toate lucrările publicate în revista *Materiale și Cercetări Arheologice* sunt recenzate de specialiști în domeniu.
(peer-reviewed journal)**

**Revista *Materiale și Cercetări Arheologice* este indexată în următoarele baze de date:
Persée, Index Copernicus, ERIH PLUS, Scopus, CEEOL, EBSCO și DOAJ.**

Redactori Editura Academiei Române: **ADRIANA DUMINICĂ, ADRIAN MIRCEA DOBRE**

Revista se poate procura contracost la sediul EDITURII ACADEMIEI ROMÂNE, Calea 13 Septembrie nr. 13, sector 5, 050711, București, România; tel. 4021-318 8146, 4021-318 8106, Fax 4021-318 2444, e-mail: edacad@ear.ro, periodice@ear.ro

ORION PRESS IMPEX 2000 S.R.L., P.O. Box 77-19, București, România, Tel./Fax: 4021-610 6765, 4021-210 6787, Tel.: 0311 044 668, e-mail: office@orionpress.ro.

S.C.MANPRESS DISTRIBUTION S.R.L., Piața Presei Libere nr. 1, Corp B, Etaj 3, Cam. 301-302, sector 1, București, România, tel./fax: 4021-314 6339, e-mail: abonamente@manpres.ro, office@manpres.ro, www.romanianjournals.com.

DEREX COM S.R.L., e-mail: derec_com@yahoo.com.

SUMAR / SOMMAIRE / CONTENTS

PREISTORIE / PRÉHISTOIRE / PREHISTORY

Alexandru CIORNEI	
Three in one: the Prut flint.....	7
Hatice ERGÜNER, Murat KARAKOÇ	
A study of the pottery assemblage from Düden Höyük, Karaman province, Türkiye.....	35
Monica MĂRGĂRIT	
Osseous projectile points at the Gumelnița tell settlement from Căscioarele – <i>Ostrovel</i> (Romania)	53
Meda TODERAȘ, Monica MĂRGĂRIT	
De la materie primă la obiect finit: economia și tehnologia materiilor dure animale în locuința W37 din așezarea gumelnițeană de la Pietrele	73
From raw material to finished object: economy and technology of osseous materials in house W37 from the Gumelnița settlement at Pietrele	
Vasile OPRÎȘ, Mihai CONSTANTINESCU, Theodor IGNAT, Adrian BĂLĂȘESCU, Sorin AILINCĂI, Vlad-Ioan BÎNDEA, Adelina DARIE, Elena GAVRILĂ, Dan PÎRVULESCU, Monica MĂRGĂRIT, David BACIU, Valentin RADU, Mihaela GOLEA, Cristina COVĂTARU, Cornelis STAL, Adrian ȘERBĂNESCU, Cristian ROTH, Bogdan MANEA, Mădălina VOICU, Mihai-Ștefan FLOREA, Monica DRĂGHICI, Camelia DINU, Alfred VESPREMEANU-STROE, Luminița PREOTEASA, Laurențiu ȚUȚUIANU, Adrian-Florin VASILE, George GROSU, Adrian CÎRJAN, Oana GÂZA, Mirela MIHON, Maria ILIE, Cristian MĂNĂILESCU	
New investigations at Glina Tell: 2025 fieldwork results and preliminary insights into material and environmental evidence.....	87
Stefan ALEXANDROV, Rositsa MANOVA, Aneliya PETRINA, Stela ATANASSOVA-VLADIMIROVA, Nadezhda ATANASSOVA, Tomasz OBERC, Michał PODSIADŁO, Piotr WŁODARCZAK	
Cinnabar use in the Early Bronze Age mortuary practices of the Northern Balkans.....	169
Talida RADU	
Vasele de tip <i>pyraunos</i> din epoca bronzului de pe teritoriul României.....	199
Bronze Age <i>pyraunos</i> -type vessels from Romania	
Petar MINKOV	
What's under the lid: a contribution to the study of some details of the Vălchitrăn, Cherven Bryag and Călărași treasures (102 years later).....	219
Cristian Eduard ȘTEFAN, Dragoș-Alexandru MIREA	
Notă asupra unor piese de metal preistorice din nord-vestul Munteniei	227
Remarks on some prehistoric metal artefacts from northwestern Muntenia	

PERIOADA GRECO-ROMANĂ / PÉRIODE GRECO-ROMAINE / GRECO-ROMAN PERIOD

Pierre DUPONT, Alexandre BARALIS, Alexey GOTSEV, Emil NANKOV, Vyara PETROVA, Tsvetelina SLAVKOVA	
Note on the common wares from "Pistiros"	241
Daniel SPÂNU	
Fibule care (ne) privesc. Conectivități supraregionale din perspectiva fibulelor cu ochi (<i>Augenfibeln</i>) din România	253
Fibulae that look (back) at us. Supraregional connectivity from the perspective of the eye fibulae (<i>Augenfibeln</i>) in Romania	

Ergün LAFLI	
Four Roman lamps with gladiatorial themes from Kocaeli (north-western Turkey).....	267
Murat DURUKAN	
The supply system and the LR1 amphorae in Late Antiquity: a historical and archaeological analysis of the Eastern Mediterranean through the Olba model	275
Yavuz YEĞİN, Kasım OYARÇIN, Muzaffer YILMAZ	
Coins of a monumental structure identified as a temple-plan tomb at Olba.....	285
Safiye AYDIN	
Preliminary assessments of a new collection of Late Roman ware found at the theatre in the city of Prusias ad Hypium.....	299
Akın TEMÜR	
Preliminary considerations on the Roman Baths in Sebastopolis	311
Melih ARSLAN, Burçak DELİKAN	
Roman imperial octagonal gems: analyses and interpretations	331
Melih ARSLAN, Burçak DELİKAN	
Gemstones depicting Hermes from Asia Minor in the Roman imperial period	353

PERIOADA MEDIEVALĂ / PÉRIODE MÉDIÉVALE / MEDIEVAL PERIOD

Alin FRÎNCULEASA, Eduard Andrei GHINEA, Octav NEGREA, Emil GRIGORESCU	
Contribuții arheologice privind perioada timpurie a epocii medievale în nordul Munteniei. O evaluare preliminară a locuirii de tip Ipotești-Cândești din situl de la Urlați (Prahova).....	375
Archaeological contributions to the Early Medieval period in northern Muntenia: a preliminary assessment of the Ipotești-Cândești - type settlement at Urlați (Prahova)	
Ioana MANEA	
Maximum entropy modelling for predictive archaeology: mapping 8 th – 11 th century settlements in Ilfov County	417
Réka FÜLÖP	
Beyond cultural groups. Rethinking Horedt's cultural grouping system in Early Medieval Transylvania	427
Erwin GÁLL, Zsuzsana KOPECZNY, Róbert GINDELE, Gergely SZENTHE, Ștefan POPA	
<i>Sfârșitul tipo-cronologiei?</i> Problema datării mormântului 113 cu depunere de resturi de cal de la Vălcani – <i>Vamă</i>	447
<i>The end of typo-chronology?</i> The dating problem of grave 113 with horse remains from Vălcani – <i>Vamă</i>	
Alexandru MORINTZ, Franceska ȘTIRBU, Ștefania MEȘTERIUC, Irina HUICĂ	
Un mormânt medieval cu inel sigilar și vas de sticlă descoperit la Buftea – <i>La Cârână/Mănești</i>	463
A Medieval grave with a signet ring and glass vessel from Buftea – <i>La Cârână/Mănești</i>	

SECOLELE XVIII – XX / XVIIIe – XXe SIÈCLES / XVIIIth – XXth CENTURIES

Adrian IONIȚĂ	
Cercetări arheologice la „Ansamblul fostului conac Lecca Micșunești” (sat Micșuneștii Mari, com. Nuci, jud. Ilfov)	495
Archaeological investigations at the “Former Lecca Micșunești Manor” (Micșuneștii Mari village, Nuci commune, Ilfov County)	
Corina Anca SIMION, Daniela CRISTEA-STAN, Elena Alexandra ISPAS, Maria Loredana MARIN, Alexandru Răzvan PETRE, Oana GÂZA, Maria Valentina LUCA-ILIE, Cristian MĂNĂILESCU	
Cercetări arheometrice la „Ansamblul fostului conac Lecca Micșunești” (sat Micșuneștii Mari, com. Nuci, jud. Ilfov)	523
Archaeometric investigations at the “Former Lecca Micșunești Manor” (Micșuneștii Mari village, Nuci commune, Ilfov County)	
Radu-Alexandru DRAGOMAN, Sorin OANȚĂ-MARGHITU	
O arheologie a patru noi martiri ai Bisericii Romano-Catolice din România și ai Bisericii Române Unite cu Roma, Greco-Catolice.....	539
An archaeology of four new martyrs of the Roman Catholic Church in Romania and of the Romanian Church United with Rome, Greek-Catholic	

SĂPĂTURI PREVENTIVE / FOUILLES PRÉVENTIVES / PREVENTIVE EXCAVATIONS

Silviu ENE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în situl de la Moșnița Nouă – <i>Hotarul satului</i> (2018)	563
Preventive archaeological investigations at the Moșnița Nouă – <i>Hotarul Satului</i> (2018)	
Mircea NEGRU, Silviu ENE, Elena GAVRILĂ	
Cercetări arheologice la București, Militari – <i>Câmpul Boja</i> . Campania 2015	595
Archaeological investigations at Bucharest, Militari – <i>Câmpul Boja</i> . The 2015 campaign	
Silviu ENE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în satul Macedonia, orașul Ciacova, punctul Biserica „Sfânta Cuvioasa Parascheva” (campania 2020)	623
Preventive archaeological investigations in Macedonia village, Ciacova, at the „Sfânta Cuvioasa Parascheva” Church (2020 campaign)	
Silviu ILIUȚĂ, Silviu ENE, Alin DIACONU, Dorel MICLE	
Cercetări arheologice preventive în Ciacova, punctul <i>Atelier bronz</i> (2018)	639
Preventive archaeological investigations at the Ciacova – <i>Atelier Bronz</i> (2018)	
Abrevieri / Abréviations / Abbreviations	655

DE LA MATERIE PRIMĂ LA OBIECT FINIT: ECONOMIA ȘI TEHNOLOGIA MATERIILOR DURE ANIMALE ÎN LOCUINȚA W37 DIN AȘEZAREA GUMELNIȚEANĂ DE LA PIETRELE

Meda TODERAȘ^a, Monica MĂRGĂRIT^b

^a Universitatea „Valahia” din Târgoviște, România / Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române, București, România;
e-mail: meda.tache.dc@valahia.ro

^b Universitatea „Valahia” din Târgoviște, România, e-mail: monica.margarit@valahia.ro

Keywords: Chalcolithic, tell settlement, raw materials, technological analysis, functional analysis

Abstract: The archaeological site of Pietrele – Măgura Gorgana (Băneasa commune, Giurgiu County) is a tell settlement located in the Danube floodplain, near the Comasca stream, systematically investigated since 2004 through a collaboration between the German Archaeological Institute (Eurasia section), the “Vasile Pârvan” Institute of Archaeology of the Romanian Academy, and the Institute of Physical Geography of Goethe University, Frankfurt am Main, with funding from the Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG). The present study focuses on the worked osseous materials recovered from dwelling W37, a burned structure uncovered in trench W, excavated between 2017 and 2019 on the western slope of the tell settlement. The dwelling, oriented west–east, yielded an exceptionally rich archaeological inventory, including over 60 complete or reconstructible ceramic vessels, carbonized seeds, clay installations, and a grinding stone. Of particular note is the discovery of three human skeletons embedded within the northern wall – a child aged approximately 4–5 years and two adults shown by genetic analysis to be related (grandfather/nephew or uncle/nephew), with radiocarbon dates indicating a chronological gap of approximately 200 years between them. A total of 31 worked osseous material items were recovered from the dwelling, comprising finished objects, preforms, and blanks manufactured from bone (n=19), antler (n=10), and tooth (n=2). The typological repertoire includes pointed tools, bevelled tools, a weapon point, a harpoon, a flat figurine, a pendant, and a scraper. The technological analysis, conducted through a chaîne opératoire approach, examines raw material procurement strategies, blank production methods – including longitudinal splitting by percussion, groove-and-splinter technique, and transverse fracture – as well as shaping and finishing procedures such as longitudinal scraping and abrasion. This study contributes to a broader understanding of bone industry organisation and subsistence economy at the family household level within Gumelnița communities.

Cuvinte-cheie: Calcolitic, tell, materii prime, analiză tehnologică, analiză funcțională

Rezumat: Situl arheologic de la Pietrele – Măgura Gorgana (com. Băneasa, jud. Giurgiu) reprezintă o așezare de tip tell situată în lunca Dunării, cercetată sistematic din anul 2004 în cadrul unui proiect de colaborare între Institutul German de Arheologie (secția Eurasia), Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române și Institutul de Geografie Fizică al Universității „Goethe” din Frankfurt am Main, cu finanțare din partea Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG). Studiul de față este dedicat analizei materiilor dure animale prelucrate descoperite în locuința W37, o structură incendiată identificată în suprafața W, cercetată între anii 2017 și 2019, pe panta vestică a tell-ului. Locuința, orientată vest–est, a furnizat un inventar arheologic deosebit de bogat, incluzând peste 60 de vase ceramice întregi sau întregibile, semințe carbonizate, instalații din lut și o rășniță din piatră. Un element remarcabil îl constituie descoperirea a trei schelete umane îngropate în peretele nordic – un copil de aproximativ 4–5 ani și doi adulți înrudiți genetic (bunic/nepot sau unchi/nepot), cu o diferență cronologică de circa 200 de ani confirmată prin datare radiocarbon. Din locuință, au fost recuperate 31 de piese din materii dure animale, reprezentând piese finite, preforme și suporturi, confecționate din os (n=19), corn (n=10) și dinte (n=2). Repertoriul tipologic cuprinde vârfuri, dălți, un vârf de armă, un harpon, o figurină plată, un pandantiv și un racloir. Analiza tehnologică, realizată prin abordarea lanțului operațional (chaîne opératoire), vizează strategiile de achiziție a materiei prime, metodele de debitaj – bipartiție longitudinală prin percuzie, dublu rainurage, fracturare transversală – precum și procedeele de fasonaj prin raclage longitudinal și abraziune. Studiul aduce o contribuție importantă la cunoașterea organizării industriei osoase și a economiei de subsistență la nivelul unei gospodării familiale, în cadrul comunităților gumelnițene.

CONTEXTUL ARHEOLOGIC ȘI CRONOLOGIC

Situl arheologic de la Pietrele – Măgura Gorgana, com. Băneasa, jud. Giurgiu este situat în lunca Dunării, lângă pârâul Comasca, fiind bine-cunoscut prin cercetările arheologice sistematice întreprinse începând cu anul 2004, ca urmare a colaborării dintre Institutul German de Arheologie, secția Eurasia, Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” al Academiei Române și Institutul de Geografie Fizică al Universității „Goethe”, Frankfurt am Main (Fig. 1)¹.

Inițial, punctul de interes a fost cercetarea tell-ului, dar începând cu anul 2009 și așezarea exterioară din jurul

tell-ului a beneficiat de o serie de investigații, finanțarea fiind susținută de către Deutsche Forschungsgemeinschaft (DFG). Dacă în anii precedenți au fost deschise mai multe suprafețe la nord, est și vest de tell, în anul 2017, în apropierea pantei vestice a tell-ului a fost deschisă suprafața W (Fig. 2/1). Complexitatea situației întâlnite a făcut ca cercetarea exhaustivă a acesteia să dureze trei campanii, până în anul 2019.

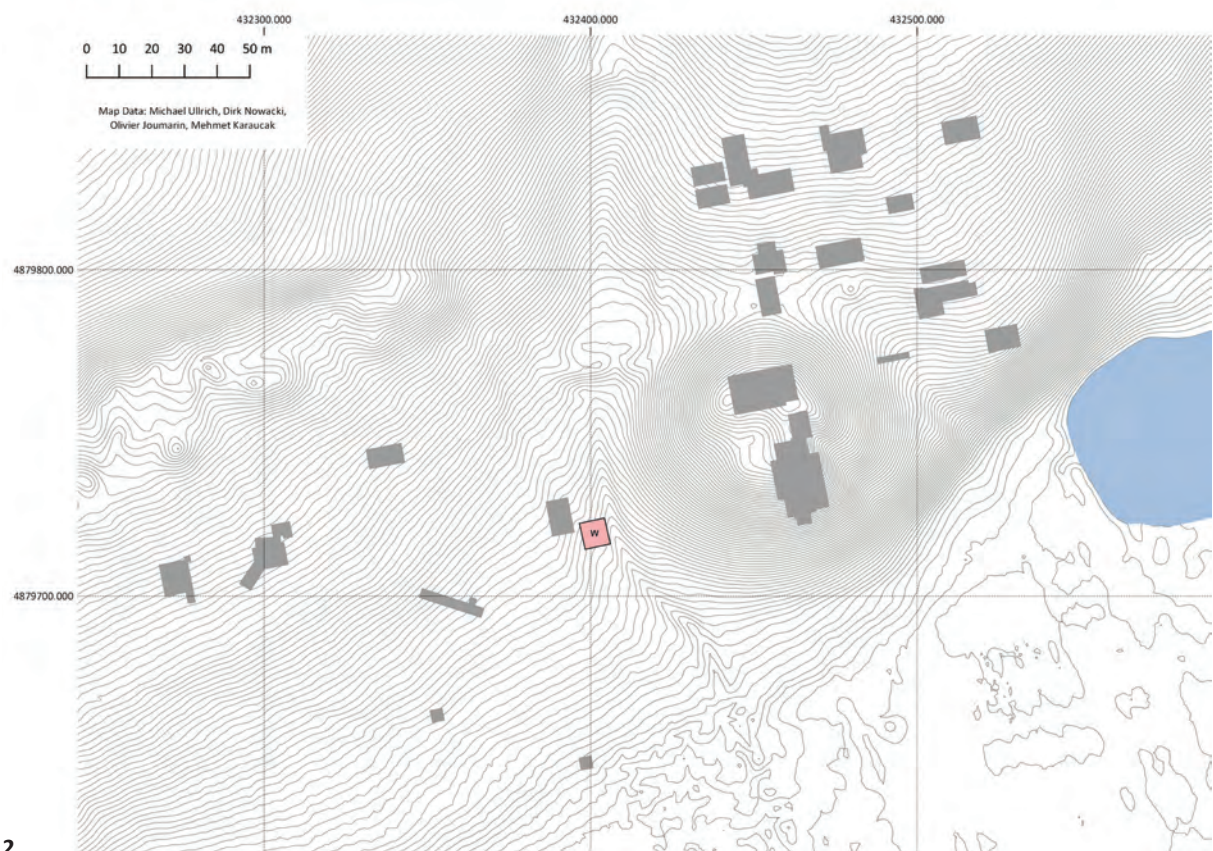
Așa cum am menționat și cu alte ocazii², în așezarea plană din jurul tell-ului, complexe arheologice se întâlnesc sub un strat de colluvium de o grosime considerabilă. Suprafața W nu face excepție, astfel că, sub stratul de colluvium ce atinge pe alocuri 1–1,20 m, a apărut o

¹ Hansen et alii 2006; 2007; 2010; 2011; 2012; 2017; Toderăș et alii 2009; Hansen, Toderăș 2010; 2012.

² Hansen, Toderăș 2010; 2012.

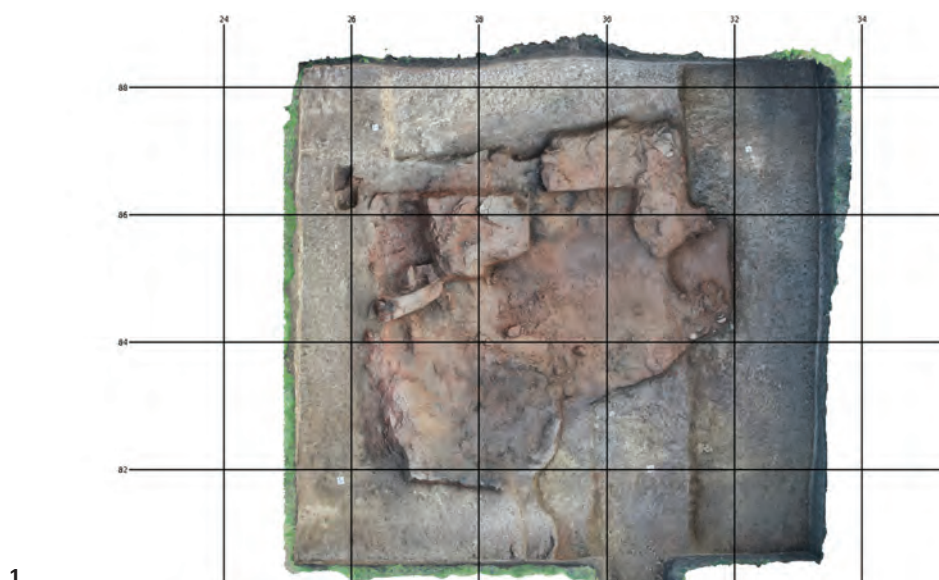
1

2

Figura 1. 1. Pietrele. Vedere dinspre nord-vest (foto S. Hansen); 2. Dispunerea suprafețelor cercetate în așezarea de la Pietrele.

Figure 1. 1. Pietrele. View from the North-West (photo by S. Hansen); 2. Layout of the surveyed areas at the Pietrele settlement.

1

2

Figura 2. 1. Pietrele. Suprafața W. Locuința arsă W37. Vedere de ansamblu (model 3D realizat de M. Karaucak); 2. Suprafața W. Locuința arsă W37. Unelte din corn găsite pe podeaua locuinței (foto M. Toderăș).

Figure 2. 1. Pietrele. Area W. Burnt house W37. Overall view (3D model made by M. Karaucak); 2. Area W. Burnt house W37. Antler tools found on the floor of the dwelling (photo by Meda Toderăș).

concentrare mare de chirpici, provenind de la o locuință incendiată. Chirpicii, unii de mari dimensiuni, acopereau întreaga suprafață deschisă. Întreaga structură, orientată vest–est, prezintă o înclinare accentuată dinspre vest și nord. Printre chirpici a fost observată partea superioară a unui cuptor, parțial distrus și ușor înclinat spre sud.

Au putut fi urmărite clar traseele a trei dintre cei patru pereți (nord, vest, sud), pentru cel de-al patrulea, cel estic,

fiind surprinsă doar zona unde face unghi drept cu peretele nordic. Cel mai probabil, acest perete a fost „dezintegrat” datorită unui izvor de apă sezonier, care curge chiar prin zona în care ar fi trebuit să fie surprins peretele respectiv. Pereții surprinși au fost construiți din pământ curat, bătut, nefiind observate gropi de pari în niciunul dintre traseele cercetate.

Peretele nordic se dezvoltă pe axa vest–est și a putut fi urmărit pe o lungime de aproximativ 7 m, grosimea

acestui variind între 40–50 cm. De-a lungul peretelui, pe o suprafață de aproximativ 2 mp, sub o masă de chirpici, a fost cercetată o concentrare de vase de provizii, înclinată dinspre perete spre centrul locuinței. Dispersia vaselor în acest mod poate fi explicată de faptul că prăbușirea peretelui a avut loc în același fel și pe aceeași direcție.

Cuptorul prăbușit avea o latură de aproximativ 1 m și două niveluri de refacere. La vest de cuptor, lipit de acesta, a fost cercetată o instalație din lut cu două compartimente. În compartimentul mai mare a fost găsită o râșniță din piatră de mari dimensiuni, iar în cel mic, greutăți de lut ars și obiecte din piatră puternic distruse de foc. Pe toată lungimea, această instalație este adosată peretelui vestic care a putut fi urmărit pe traseul nord-sud pe o lungime de 6 m, grosimea acestuia variind între 40–50 cm.

De-a lungul acestui perete, sub bucăți masive de chirpici, au fost identificate concentrări de vase, unele de mari dimensiuni. Bucățile de chirpici indică o alunecare a acestora dinspre vest spre est. Însă, cel mai sugestiv pentru modul în care au căzut pereții casei, este prezența unui vas de tip *pithos* de mari dimensiuni, lângă instalația din lut ars, vas spart pe loc pe direcția nord-sud, complet acoperit de bucăți de chirpici. Putem afirma, astfel, că mai întâi a căzut peretele nordic, antrenând căderea *pithos*-ului, iar apoi peretele vestic. Pentru celelalte cazuri, nu avem indicii care să sugereze vreo ipoteză.

Ceea ce este surprinzător este faptul că, în capătul nordic al locuinței, efectiv îngropat în perete, a fost găsit scheletul unui copil, orientat sud-nord și chircit pe partea dreaptă. La demontare, imediat sub craniul copilului, au apărut alte fragmente osteologice umane, provenind de la un adult. Adultul a fost și el îngropat în perete; era puternic chircit pe partea dreaptă, orientat sud-nord. În celălalt capăt al peretelui, aproape de colțul pe care peretele vestic îl face cu cel sudic, a fost găsit, tot îngropat în perete, un alt adult, puternic chircit pe partea dreaptă și având aceeași orientare sud-nord.

Nu a fost găsit niciun alt fel de inventar asociat întru-mașilor. În urma analizelor genetice, a reieșit faptul că cei doi adulți erau înrudiți bunic/nepot sau unchi/nepot și nu au nicio legătură cu copilul, care este un băiat de aproximativ 4–5 ani. Conform datelor radiocarbon, există o diferență de 200 de ani între cei doi adulți și copil. Astfel, pentru cei doi adulți datele se prezintă astfel: 4341–4242 calBC (5421 ± 26 BP, MAMS – 47833), respectiv 4342–4242 calBC (5424 ± 27BP, MAMS – 47831), în timp ce rezultatul datării copilului este de: 4486–4355 calBC (5589 ± 26 BP, MAMS – 47832)³. Nu avem o explicație plauzibilă pentru situația prezentată, dar, pentru a elimina orice eroare, s-a procedat la efectuarea unui nou set de analize.

Peretele sudic a putut fi urmărit pe o lungime de aproximativ 7 m, dezvoltându-se pe traseul vest-est, și are o grosime de cca 50 cm. De-a lungul acestui perete au fost găsite concentrări de vase și resturile unei instalații de

lut ars, foarte prost conservată, toate fiind ușor alunecate înspre nord.

Inventarul recoltat este foarte bogat, peste 60 de vase întregi sau întregibile. Au fost identificate resturi de semințe carbonizate. Podeaua de lut bătut a fost surprinsă doar pe lângă pereți, în centrul locuinței fiind observate resturile unor bârne din lemn, arse. Din această zonă au fost recuperate mai multe unelte din corn (Fig. 2/2) și două vase puse unul peste altul.

ANSAMBLUL ARHEOLOGIC

Din cadrul locuinței care face subiectul studiului de față, au fost recuperate 31 de piese (Tabel 1), aparținând celor trei produse rezultate din schemele tehnologice de prelucrare a materiilor prime (piese finite, preforme și suporturi). Cele mai numeroase sunt piesele finite, din care zece au fost confecționate din os, patru din corn și două din dinte. Se adaugă două preforme din os și cinci suporturi, din care patru sunt din corn și unul din os.

Os (n=19)

Vârfuri (n=5)

Primul vârful (Fig. 3/1) este puternic ars și cu depuneri pe suprafață. Suportul a fost obținut printr-un procedeu de bipartiție longitudinală care a implicat percuția. Laturile de debitaj au fost abrazate, cel puțin la nivel distal. Vârful are o lungime de 110 mm, o lățime medie de 25 mm și o grosime medie de 11 mm.

Cea de a doua piesă, deși fracturată mezo-distal (Fig. 3/2), ne lasă să intuim existența unui front activ ascuțit. Suportul plat a fost obținut, de data aceasta, printr-un procedeu mult mai complex: quadri-partiție în dublu *rainurage*. Nu se păstrează urme ale procedurii de fasonaj. La nivelul extremității proximale, micile fracturi periferice ne arată că era vorba despre un utilaj intermediar, folosit în percuție indirectă. În prezent, are o lungime de 66 mm, o lățime medie de 14 mm și o grosime medie de 7 mm.

Un alt exemplar este pe suport plat (Fig. 3/3), puternic afectat în suprafață, ceea ce a distrus urmele tehnologice și funcționale. Este o așchie din peretele diafizar, obținută prin percuție. La nivel distal, s-a aplicat un *raclage* longitudinal în jurul întregii circumferințe. Piesa are o lungime de 58,5 mm, o lățime medie de 9 mm și o grosime medie de 4,8 mm.

Prin același procedeu de debitaj longitudinal în percuție a fost obținut și următorul vârful (Fig. 3/4). Este o piesă puternic arsă și fracturată. Foarte puține urme tehnologice s-au păstrat. Doar la nivel distal, pe laturile de debitaj și pe ambele fețe, este vizibil un *raclage* longitudinal, menit să formeze convergența laturilor și morfologia ascuțită a extremității. Datele morfometrice actuale sunt următoarele: lungime = 91,2 mm, lățime medie = 26 mm, grosime medie = 14,8 mm.

³ Penske et alii 2023.

Materia primă	Grad de prelucrare	Categorie tipologică	Număr piese
Os	Piesă finită	Vârf	5
		Daltă	3
		Figurină plată	1
		Pandantiv	1
	Preformă		2
	Suport		1
	Indeterminată		6
Corn	Piesă finită	Daltă	3
		Vârf de armă	1
		Harpon	1
	Suport		4
	Indeterminată		1
Dinte	Piesă finită	<i>Racloir</i>	1
	Indeterminată		1
TOTAL			31

Tabel 1. Distribuția numerică a pieselor finite sau în curs de prelucrare, în funcție de materia primă, descoperite în W37.

Table 1. Numerical distribution of finished or under processing items, by raw material, found in W37.

Un ultim exemplar (Fig. 3/5) este fracturat proximal, ars și cu multiple depuneri în suprafață. Prin urmare, multe dintre urmele tehnologice și de uzură nu mai sunt vizibile. Este o așchie din peretele diafizar al osului, obținută prin debitaj în percuție. Fața inferioară a fost regularizată prin abraziune. Spre partea distală, laturile au fost intens abrazate pentru a crea convergența laturilor. Vârful are o fractură dezvoltată pe fața superioară. Lungimea fragmentului este de 66 mm, lățimea medie de 14 mm, iar grosimea medie de 6,8 mm.

Dălțițe (n=3)

În ciuda fracturilor multiple, despre prima dălțiță (Fig. 3/6) putem spune că a fost confecționată pe suport în volum. Pentru amenajarea frontului activ specific, s-a dat o lovitură în percuție, cu o parte a planului de debitaj rămasă nefasonată. Pe o parte a laturilor de debitaj și pe fața superioară, la nivel mezo-distal, s-a aplicat un *raclage* longitudinal (Fig. 3/7). Frontul activ este tocit, cu lustru macroscopic și arii de aplatizare (Fig. 3/8). A fost prelucrat un material moale, pentru că frontul activ este lipsit de fracturi. Lungimea actuală a fragmentului este de 83 mm, iar diametrul mediu de 10,8 mm.

Cea de a doua dălțiță (Fig. 3/9) este o așchie din peretele diafizar al unui mamifer de talie mare, obținută prin partiții succesive în percuție (Fig. 3/10). Laturile de debitaj au fost parțial regularizate prin abraziune. Pe fața superioară, abraziunea a fost aplicată la nivel distal (Fig. 3/11). Uzura generală a piesei este avansată, cu lustru și striuri funcționale lungi, dese și dispuse perpendicular pe frontul activ (Fig. 3/12–13). Dălțița are o lungime

de 72,5 mm, o lățime maximă de 25,2 mm și o grosime maximă de 5 mm.

A treia dălțiță (Fig. 3/14), puternic fracturată și afectată de multipli factori post-depoziționali, a fost prelucrată printr-o schemă tehnologică diferită. Provine de la un os de mamifer de talie mare care a fost transformat prin debitaj longitudinal în partiții succesive, cu amenajarea laturilor prin abraziune. Fața inferioară a fost riguros abrazată, iar cea superioară doar pe o bandă mediană longitudinală (Fig. 3/15). Frontul activ (Fig. 3/16) păstrează urme vizibile de *raclage* transversal, dezvoltate bifacial, ceea ce sugerează repunerea în formă repetată, pe măsură ce frontul se tocea și nu mai era eficient. Datele morfometrice actuale sunt următoarele: lungime = 55 mm, lățime maximă = 28,5 mm, grosime medie = 7 mm.

Figurină plată (n=1)

Pentru confecționarea unei figurine plate (Fig. 4/1) a fost folosit peretele diafizar al unui os lung, mamifer de talie mare. Nu știm procedeele de obținere ale suportului, datorită intervențiilor tehnologice complexe care au modificat radical forma inițială a suportului, deși în literatură s-a invocat extracția⁴ drept metodă de debitaj. Capul are o morfologie hexagonală și o secțiune triunghiulară. În partea superioară, este vizibilă abraziunea (Fig. 4/2) cu ajutorul căreia au fost create cele două laturi ce se intersectează. Fața superioară a fost regularizată prin abraziune (Fig. 4/3). Ambele laturi au două perforații dispuse în linie verticală, realizate prin rotație bifacială.

⁴ Averbough, Zidarov 2014.

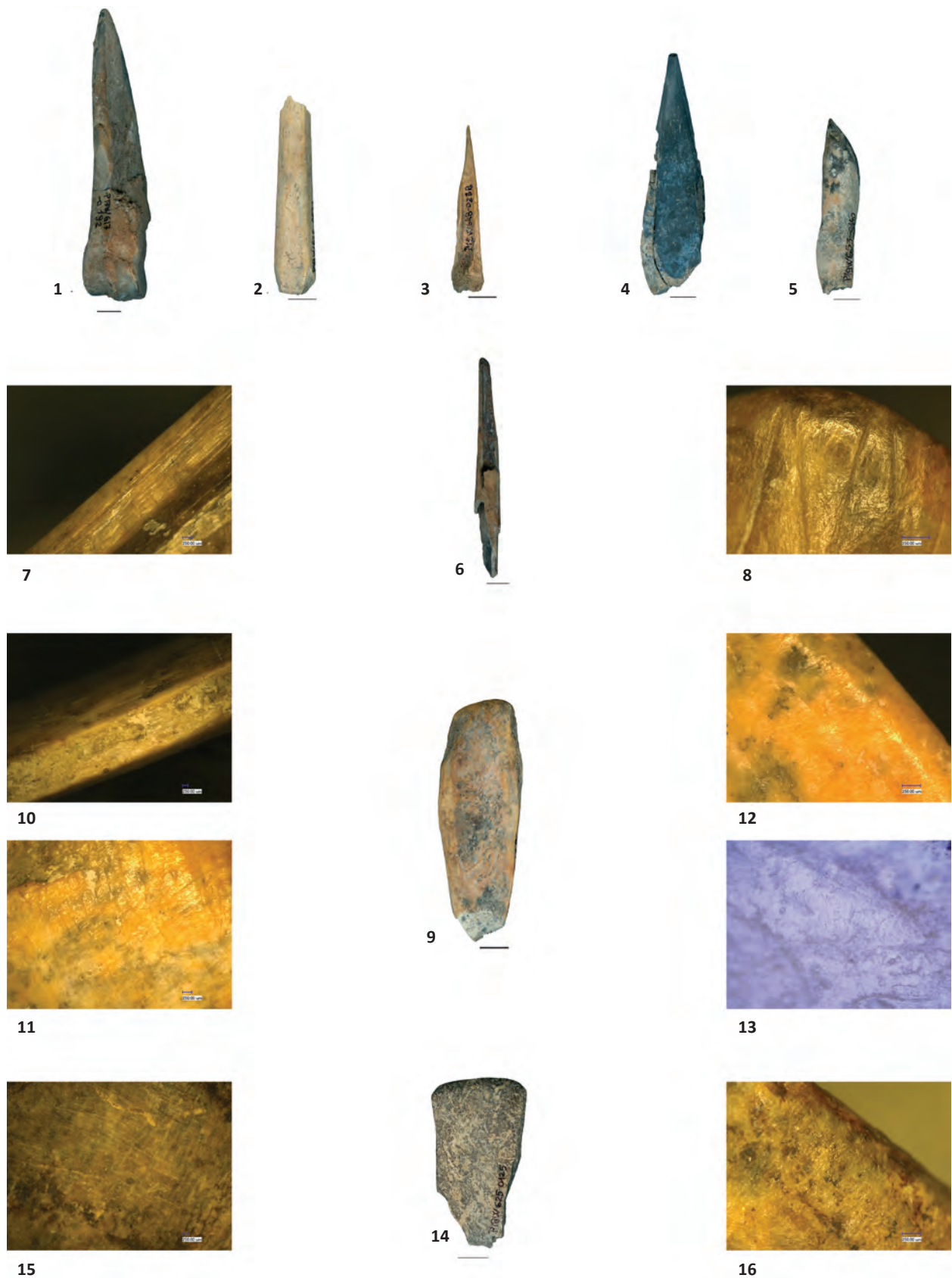

Figura 3. 1–5. Vârfuri din os; 6, 9, 14. Dălțițe din os; 7. Urme de raclage; 8, 12, 16. Detaliu front activ; 10. Urme de percuție; 11, 15. Urme de abraziune; 13. Uzură la nivelul frontului activ.

Figure 3. 1–5. Bone pointed tools; 6, 9, 14. Bone bevelled tools; 7. Scraping marks; 8, 12, 16. Active end detail; 10. Percussion marks; 11, 15. Abrasion marks; 13. Use-wear at the active end.

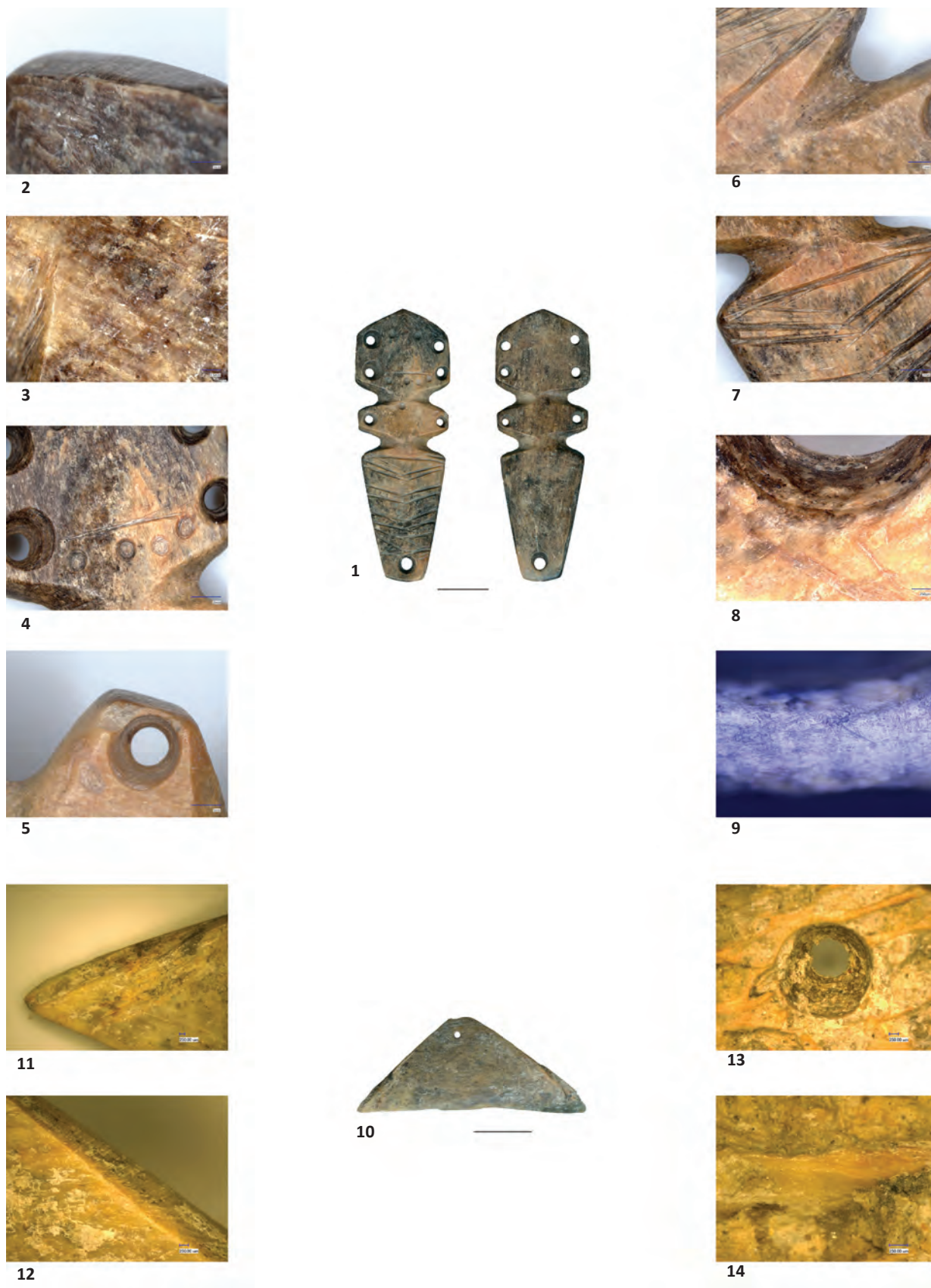

Figura 4. 1. Figurină plată din os; 2–3, 12, 14. Urme de abraziune; 4. Detaliu elemente decorative la nivelul capului; 5, 13. Detaliu perforație; 6, 11. Urme de sciage; 7. Detaliu elemente decorative la nivelul bazinului; 8–9. Uzură la nivelul perforației; 10. Pandantiv din os.

Figure 4. 1. Bone flat figurine; 2–3, 12, 14. Abrasion marks; 4. Detail of decorative elements at the head; 5, 13. Detail of perforation; 6, 11. Sawing marks; 7. Detail of decorative elements at the pelvis; 8–9. Use-wear at the perforation; 10. Bone pendant.

În zona superioară există două puncte dispuse simetric. Gura este marcată printr-o incizie transversală și realizată prin pasajul repetat al unei piese litice. Sub gură, sunt prezente patru puncte dispuse în linie orizontală (Fig. 4/4).

Gâtul este pus în evidență prin tăieturi în *sciage* alternativ bifacial și printr-un punct central. Zona trunchiului a fost separată de zona bazinului și a membrilor tot prin îngustarea bilaterală prin *sciage* (Fig. 4/6). Laturile de tăiere au fost fasonate și fiecare braț are acum o morfologie triunghiulară. Zona este marcată de două perforații create prin rotație bifacială (Fig. 4/5), prezente la nivelul brațelor.

Coborând la nivelul bazinului, acesta are o morfologie generală pentagonală. Triunghiul pubian este pus în evidență prin tăieturi în *sciage* (Fig. 4/7). Incizii similare realizate prin *sciage* apar pe aproape toată lungimea bazinului. Acestea sunt paralele cu cele două laturi de jos ale triunghiului pubian. Este o piesă la care membrele inferioare nu au fost sugerate.

În schimb, în zona inferioară a fost realizată o perforație prin rotație bifacială. Aceasta este puternic deformată spre extremitatea proximală, cu dispariția striurilor de rotație și o mică concavitate (Fig. 4/8–9). Acestea sunt indicii pentru a putea susține ipoteza utilizării piesei ca pandantiv cu ajutorul perforației de la nivel proximal. Celelalte perforații nu prezintă urme de uzură. În schimb, pe suprafața piesei, uzura este invadatoare, fiind caracterizată de lustru macroscopic, arii de aplatizare și striuri fine.

Datele morfometrice sunt următoarele: lungime piesă = 51,5 mm, lățime maximă = 18 mm, grosime maximă = 4 mm, diametru mediu perforații = 2,8 mm.

Pendantiv (n=1)

Un fragment de coastă (Fig. 4/10), provenind de la un animal de talie mare, a fost transformat într-un pandantiv cu morfologie triunghiulară. În sens longitudinal, debitajul s-a realizat prin bipartiția coastei în percuție (evidentă pe latura mai lungă). Forma triunghiulară i-a fost imprimată prin tăierea a două laturi oblice prin *sciage* (Fig. 4/11). Planul de debitaj a fost regularizat prin abraziune (Fig. 4/12), dar nu foarte riguros, ceea ce a permis identificarea cu ușurință a procedurii de *sciage*. Abraziunea a fost aplicată sumar și pe fața inferioară (Fig. 4/14), astfel că țesutul spongios nu a fost riguros eliminat. Perforația a fost realizată prin rotație bifacială (Fig. 4/13). Piesa nu a fost mult timp purtată, pentru că nu am putut pune în evidență uzura la nivelul perforației. Lungimea pandantivului este de 41 mm, lățimea de 16,5 mm, grosimea de 2,1 mm, iar diametrul perforației de 2 mm.

Preforme (n=2)

Prima piesă în curs de prelucrare (Fig. 5/1) urma să fie, cel mai probabil, un cârlig de pescuit. Nu este exclus să se fi fracturat în cadrul procesului de prelucrare și să fi fost abandonată. S-a folosit diafiza unui os lung, mamifer de talie mare care să furnizeze un suport suficient de lat din care să se extragă preforma viitorului cârlig de pescuit. Nu cunoaștem procedeele aplicate pentru debitajul longitudinal care au dus la obținerea unui suport plat,

datorită intervențiilor tehnologice ulterioare. Conturul a fost fasonat prin *raclage* (Fig. 5/2), iar fețele prin abraziune (Fig. 5/3). La nivel proximal, a fost realizată o perforație prin rotație bifacială (Fig. 5/4). Pornind de la acea perforație, s-au trasat șanțuri bifaciale prin *rainurage* (Fig. 5/5), ce ar fi dus la extracția cârligului. Piesa este extrem de importantă pentru că permite reconstituirea schemei tehnologice de obținere a cârligelor de pescuit. În cazul pieselor finite, cele mai multe dintre urmele tehnologice ar fi ilizibile, datorită etapei finale de fasonaj și a utilizării. Lungimea fragmentului este de 30,2 mm, lățimea maximă de 21 mm, grosimea maximă de 3 mm, iar diametrul perforației de 4 mm.

Cea de a doua preformă (Fig. 5/6) a fost amenajată dintr-o coastă de mamifer de talie mare. Este un suport plat, obținut prin bipartiția coastei, fără a mai fi vizibilă nicio urmă de debitaj. Întreaga suprafață a fost abrazată. Nu este exclus să se fi intenționat amenajarea unui pandantiv triunghiular, similar celui prezentat mai sus. Lungimea preformei este de 20,2 mm, lățimea maximă de 18 mm, iar grosimea maximă de 2 mm.

Support (n=1)

Unui fragment de os (Fig. 5/7) i-am atribuit funcția de suport, deoarece nu păstrează urme ale operației de fasonaj. Este un suport plat obținut prin bipartiția osului în dublu *rainurage*. Are o lungime actuală de 64 mm, o lățime medie de 18 mm și o grosime medie de 11 mm.

Indeterminate (n=6)

Un prim fragment (Fig. 5/8) este puternic ars. Nu putem exclude posibilitatea unui fragment de figurină plată. A fost confecționat dintr-o coastă de mamifer de talie mare, prin bipartiția longitudinală. Întreaga suprafață a fost regularizată prin abraziune, astfel că nu știm ce procedee au fost folosite pentru debitaj sau pentru a crea morfologia piesei. Fragmentul păstrat are o lungime de 29 mm, o lățime de 17 mm și o grosime de 1,8 mm.

Urmează un mic fragment (Fig. 5/9) provenind dintr-o diafiză de os. Pe fața inferioară sunt vizibile urmele unui *raclage* transversal. Una dintre laturi a fost regularizată prin abraziune. Datele morfometrice actuale sunt următoarele: lungime = 34 mm, lățime medie = 25 mm, grosime medie = 2,2 mm.

Un fragment mezial (Fig. 5/10) este un suport plat obținut prin partiții succesive în percuție. Planul de debitaj a fost regularizat prin abraziune. Abraziunea transversală a fost aplicată și pe fața superioară, cu scopul aplatizării convexității acesteia. Are o lungime de 118 mm, o lățime medie de 27 mm și o grosime medie de 5,5 mm. La un alt fragment mezial (Fig. 5/11), obținut prin aceeași metodă de debitaj, laturile de debitaj au fost regularizate prin *raclage* longitudinal. Lungimea sa este de 54 mm, lățimea medie de 31,8 mm și grosimea medie de 5,5 mm.

În cazul următorului fragment (Fig. 5/12), s-a folosit o așchie din peretele diafizar, obținută prin partiții succesive în percuție. Planul de debitaj a rămas în stare brută. Doar la nivel distal, a fost aplicată o abraziune grosieră pe ambele fețe. Datele morfometrice sunt următoarele: lungime = 66 mm, lățime medie = 17,4 mm, grosime medie = 7,5 mm.

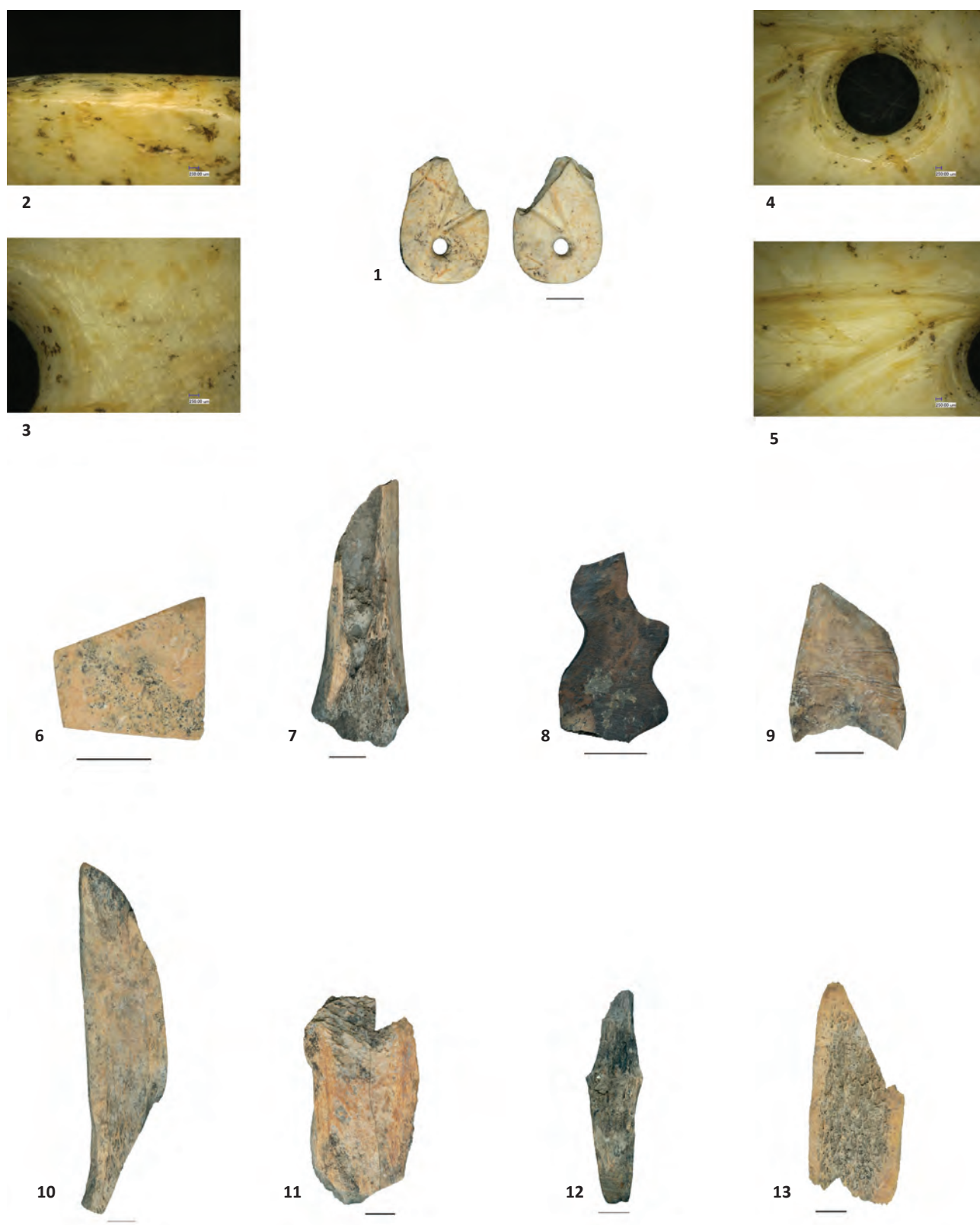

Figura 5. 1, 6. Preformă din os; 2. Urme de raclage; 3. Urme de abraziune; 4. Detaliu perforație; 5. Urme de răinurare; 7. Suport din os; 8–13. Piese din os cu funcție indeterminabilă.

Figure 5. 1, 6. Bone preform; 2. Scraping marks; 3. Abrasion marks; 4. Perforation detail; 5. Grooving marks; 7. Bone blank; 8–13. Bone pieces with undetermined function.

O coastă (Fig. 5/13), de la un mamifer de talie mare, a fost bipartiționată longitudinal, fără a ști procedeul deoarece fața inferioară a fost regularizată prin abraziune. Piesa s-a fracturat și nu-i putem reconstitui morfologia și nici gradul de prelucrare. Fragmentul are 65,5 mm lungime, 27 mm lățime medie și 3,5 mm grosime medie.

Corn (n=10)

Dălți (n=3)

Zona bazală a unui corn căzut (Fig. 6/1) a fost folosită pentru a crea o piesă masivă, de tipul dălților. Piesa prezintă multiple fracturi și este afectată de procese tafonomice, însă analiza microscopică ne-a oferit informații legate de urmele de utilizare. A fost conservat volumul anatomic al cornului. Zona rozetei a fost amenajată prin lovituri aplicate prin percuție în jurul întregii circumferințe. Raza bazală a fost eliminată, de asemenea, prin percuție. La acest nivel, a fost amenajată o perforație dispusă transversal, cu morfologie rectangulară, realizată prin tăiere (Fig. 6/3). Frontul activ a fost amenajat unifacial, prin percuție aplicată la nivel distal. Macroscopic, acesta are o morfologie puternic tasată (Fig. 6/2,4), cu fracturi dezvoltate longitudinal care au modificat radical volumul inițial. Frontul a fost folosit în percuție dură, iar utilizarea piesei a continuat și după ce au apărut fracturile funcționale deoarece, la microscop, sunt evidente striuri funcționale dese, paralele între ele, dispuse perpendicular pe frontul activ (Fig. 6/5), care sunt prezente inclusiv în ariile de fracturare. Dălta are o lungime de 197 mm, o lățime de 80 mm, o grosime de 63 mm, iar dimensiunile perforației sunt de 37,5 × 27 mm.

O axă (Fig. 6/6) a fost segmentată la nivel proximal prin percuție aplicată în jurul întregii circumferințe (Fig. 6/9), detașarea finală realizându-se tot prin percuție. La nivel distal, nu știm cum s-a realizat segmentarea, datorită intervențiilor tehnologice ulterioare. Nici în acest caz nu a intervenit un debitaj longitudinal, păstrându-se volumul anatomic. Este vizibilă o perforație cu morfologie rectangulară obținută prin tăiere aplicată bifacial alternativ (Fig. 6/8). La nivel mezo-distal, unifacial, a fost folosită percuția pentru a amenaja frontul activ (Fig. 6/7). Nu sunt vizibile urme ale procedurii de fasonaj, deoarece frontul este tasat, cu modificarea radicală a morfologiei inițiale. Pierderile de material succesive au dus la apariția unei concavități la nivel median (Fig. 6/10–12). Datele morfometrice sunt următoarele: lungime = 238 mm, lățime = 53,4 mm, grosime = 49 mm, dimensiuni perforație = 36,5 × 26 mm.

Cea de a treia daltă (Fig. 7/1) este confecționată, de asemenea, dintr-un segment de axă masivă. La nivel proximal, segmentarea din ramură a fost realizată prin percuție (Fig. 7/3). Pentru segmentarea razei, a fost folosit același procedeu. Perforația care asigură o înmănușare transversală a fost realizată prin percuție (Fig. 7/2) aplicată alternativ bifacial. La nivel distal, a fost amenajat un front de tip daltă prin percuție unifacială, cu fasonajul parțial al planului de debitaj. Este un front foarte tocit, cu pierderi semnificative de materie, cu o concavitate mediană, peste

care se suprapune un lustru macroscopic extins în suprafață (Fig. 7/4–5). Lungimea piesei este de 338 mm, lățimea de 67 mm, grosimea de 62,8 mm, iar dimensiunile perforației de 36 × 29 mm.

Vârf de armă (n=1)

O singură piesă (Fig. 7/6), fragment mezial, a fost atribuită acestei categorii tipologice. În consecință, nu avem toate datele de natură tehnologică sau funcțională. S-a folosit o așchie din țesutul compact al cornului. Nu putem identifica tehnicile folosite în cadrul operației de debitaj. Zona de înmănușare este demarcată de corpul vârfului printr-un procedeu de deliniație în *sciage*. Apoi, întreaga suprafață a piesei a fost amenajată printr-un *raclage* longitudinal venit nu numai să regularizeze suprafața, ci să și creeze morfologia ascuțită a extremităților (care, din păcate, nu se păstrează). În prezent, fragmentul are o lungime de 34,5 mm și un diametru mediu de 6,8 mm.

Harpon (n=1)

Un mic fragment de piesă (Fig. 7/7) provine de la un harpon. Este ars și cu multiple depuneri pe suprafață. Secțiunea trunchiului este ovală, iar singura barbelură păstrată are o morfologie biconvexă. O parte a lanțului tehnologic poate fi reconstituit, pornind de la morfologia fragmentului și de la urmele tehnologice care sunt încă vizibile. În primul rând, a fost obținut un suport plat, prin bipartiția longitudinală a cornului. Desprinderea barbelurii s-a realizat prin *sciage* bifacial alternativ, cu urme specifice.

Supporturi (n=4)

Cele patru artefacte au fost atribuite categoriei suporturilor, deoarece pe suprafața lor sunt prezente doar urme din cadrul operației de debitaj, iar dimensiunile lor permiteau continuarea procesului de prelucrare și transformarea în piese finite.

Un fragment (Fig. 7/8) păstrează o parte dintr-o axă și o rază. Are multiple fracturi, dar este totuși vizibil că două extremități au fost segmentate prin percuție directă. Urmele sunt vizibile și nu au fost suprapuse de fasonaj. Lungimea suportului este de 195 mm, lățimea medie de 90 mm, iar grosimea medie de 42,5 mm. Un suport identic (Fig. 7/9) are multiple fracturi post-depoziționale. Doar la nivel proximal, se mai păstrează, pe una din fețe, urmele unei segmentări prin percuție. Datele morfometrice sunt următoarele: lungime = 269 mm, diametru mediu = 72 mm.

O rază bazală de corn (Fig. 7/10) a fost segmentată prin percuție aplicată în jurul întregii circumferințe, cu detașarea prin flexionare. Alte intervenții tehnologice nu există. Raza are o lungime de 423 mm, iar diametrul mediu de 34 mm. O altă rază (Fig. 7/11) a fost segmentată prin percuție, aplicată pe jumătate din diametru, după care s-a folosit flexionarea. Lungimea razei este de 237,4 mm, iar diametrul maxim de 29 mm.

Indeterminată (n=1)

Un fragment de axă (Fig. 7/12) prezintă urme tehnologice, dar datorită fracturării, nu putem spune în ce stadiu de prelucrare se afla artefactul. Este un suport în volum, segmentat la extremitatea conservată prin percuție aplicată

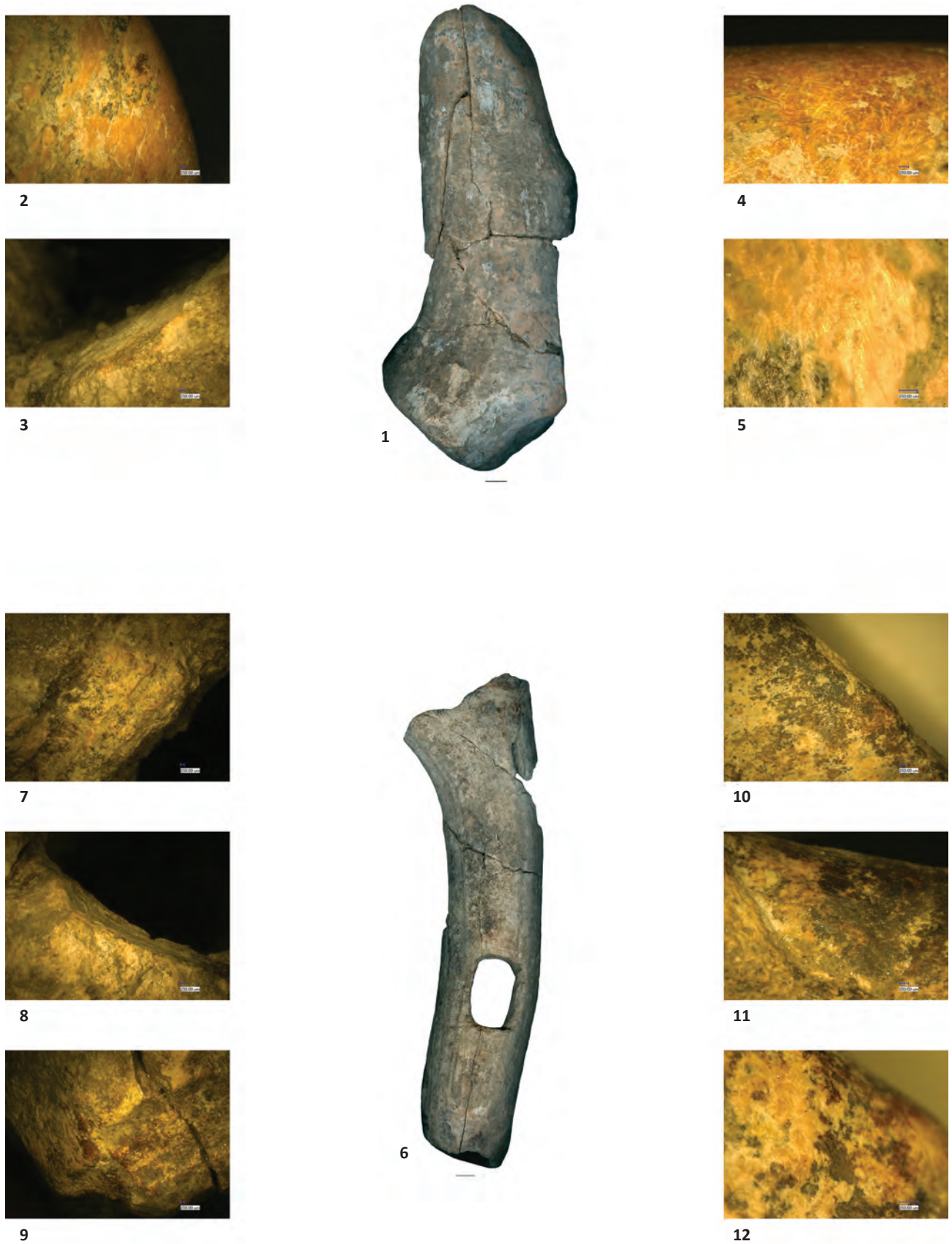

Figura 6. 1, 6. Dălți confecționate din corn; 2. Detaliu front activ; 3, 8. Urme de tăiere; 4–5, 10–12. Uzură la nivelul frontului activ; 7, 9. Urme de percucie.

Figure 6. 1, 6. Bevelled tools made of antler; 2. Distal end detail; 3, 8. Cutting marks; 4–5, 10–12. Use-wear at the level of the active end; 7, 9. Percussion marks.

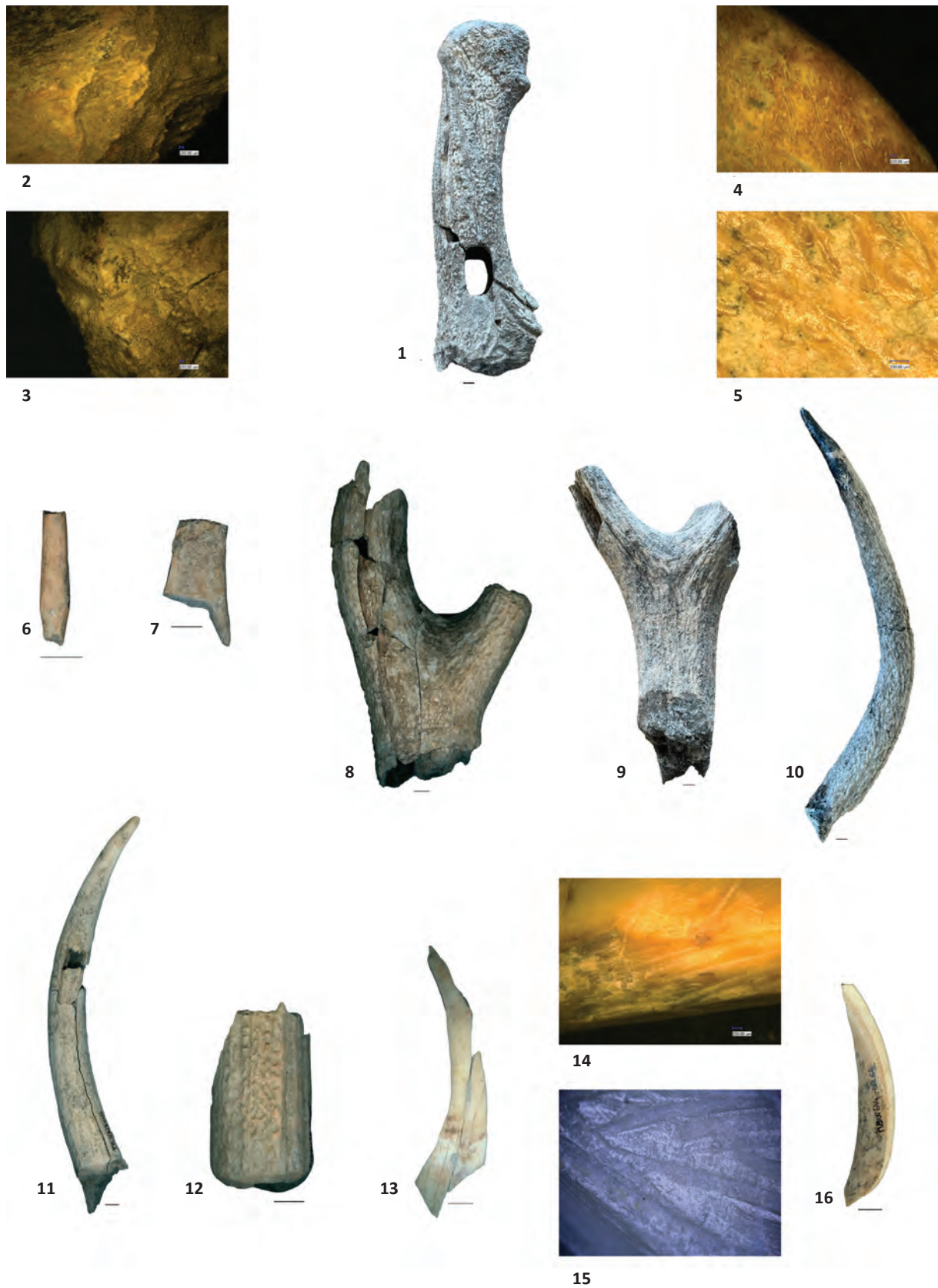

Figura 7. 1. Daltă confecționată din corn; 2–3. Urme de percuție; 4–5. Uzură la nivelul frontului activ; 6. Vârf de armă din corn; 7. Harpon din corn; 8–11. Suporturi din corn; 12. Piesă din corn cu funcție indeterminabilă; 13. Racloir din dinte; 14–15. Urme de raclage; 16. Piesă din dinte cu funcție indeterminabilă.

Figure 7. 1. Bevelled tool made of antler; 2–3. Percussion marks; 4–5. Use-wear at the active end; 6. Antler weapon point; 7. Antler harpoon; 8–11. Antler blank; 12. Antler piece with undetermined function; 13. Tooth scraper; 14–15. Scraping marks; 16. Tooth piece with with undetermined function.

în jurul întregii circumferințe. Lungimea fragmentului este de 66 mm, iar diametrul de 44 mm.

Dinte (n=2)

Racloir (n=1)

Zona dinspre vârf (Fig. 7/13) a unui canin inferior de *Sus scrofa* a fost utilizată pentru confecționarea unui *racloir*. Piesa are multiple fracturi. Într-o primă etapă, a fost obținut un suport plat, prin bipartiția longitudinală a dintelui în percuție. Fața inferioară și latura concavă au fost amenajate prin *raclage* longitudinal (Fig. 7/14). La microscopul metalografic (Fig. 7/15), în micile zone dintre striurile de *raclage*, se vede uzura caracterizată de aplatizarea suprafeței, ceea ce ne arată un procedeu de reascuțire periodică a laturii concave. Lungimea piesei este de 104,8 mm, lățimea medie de 17 mm, iar grosimea medie de 3 mm.

Indeterminată (n=1)

Un fragment de canin (Fig. 7/16) de *Sus scrofa*, din zona rădăcinii, poartă urmele unui debitaj longitudinal în percuție. Nu putem stabili gradul de prelucrare, datorită fracturării, dar, în mod cert, era măcar un suport.

DISCUȚII

Analiza ansamblului de artefacte provenind din unitatea cercetată permite conturarea unor observații relevante privind comportamentul economic și tehnologic al comunității, la scara unei singure gospodării. Deși eșanșionul numeric (n=31) poate părea restrâns, diversitatea tipologică și tehnologică oferă indicii prețioase despre organizarea internă a activităților.

Unul dintre aspectele importante evidențiate de acest inventar este caracterul non-specializat al producției. Prezența simultană, în același spațiu locuit, a tuturor segmentelor lanțului operator (*chaîne opératoire*) – de la suporturi brute și preforme, până la piese finite cu un grad avansat de uzură, cu urme de reascuțire/repunere în formă sau epuizate/fracturate – pledează pentru ipoteza unei producții domestice la nivelul unei familii. Nu ne aflăm în fața unui atelier specializat care deservea comunitatea, ci în fața unei gospodării care își confecționa și își întreținea propriul echipament. Identificarea preformelor este foarte importantă pentru că ne oferă informații despre etapele incipiente ale schemei tehnologice de transformare a materiilor prime, în condițiile în care, în general, acestea sunt distruse de intervențiile tehnologice ulterioare.

Raportul dintre materiile prime utilizate [predomnanța osului (n=19), urmat de corn (n=4) și dinte (n=2)] și gradul de prelucrare al pieselor sugerează o strategie complexă de management a resurselor. Identificarea a cinci suporturi în inventarul locuinței indică o stocare intenționată a materiei prime. Această acumulare de „rezervă” este un răspuns direct la constrângerile de mediu: în timp ce osul este o resursă disponibilă continuu (prin consumul alimentar cotidian al animalelor domestice),

cornul de cerb este o resursă cu disponibilitate sezonieră (limitată la perioada căderii coarnelor)⁵ sau dependentă de succesul vânătorii. Astfel, prezența suporturilor de corn în locuință demonstrează o planificare pe termen mediu: membrii comunității își asigurau stocuri pentru a putea înlocui rapid piesele rupte sau pierdute, eliminând dependența de sezonul anual de recoltare a cornului.

Urmele de uzură funcțională (lustru, striuri funcționale, arii de aplatizare) indică o utilizare intensă a utilajului. În cazul dălțitelor, urmele de *raclage* transversal pe frontul activ sugerează acțiuni repetate de reascuțire/repunere în formă. Același procedeu de reascuțire și întreținere a frontului activ este vizibil și pentru *racloir*-ul din dinte. Preocuparea constantă pentru menținerea eficienței uneltelor ilustrează valoarea pe care acestea o aveau pentru utilizatori; ele erau reparate și refolosite până la epuizarea totală, fapt ce se corelează cu stocarea materiilor prime necesare. Gama tipologică (vârfuri, dălțițe, *racloir*, harpon, cârlig de pescuit) acoperă un spectru larg de activități, de la achiziția hranei (vânătoare, pescuit), până la prelucrarea diverselor materiale (lemn, piele, vegetale) oferind imaginea unei familii care își putea asigura intern toate nevoile.

Dincolo de aspectele utilitare, inventarul locuinței include piese cu valoare simbolică și estetică, precum pandantivul din os (posibil, și o preformă), dar mai ales figurina plată din os. Complexitatea schemei tehnologice de confecționare a figurinei (modelare și decorare prin *sciage*, perforare prin rotație bifacială, abraziune pentru uniformizarea suprafeței) contrastează cu simplitatea uneltelor comune, sugerând un timp de investiție și o atenție superioară acordată obiectelor de prestigiu. Asocierea acestei piese cu restul inventarului utilitar, precum și gradul intens de uzură ne arată că nu era depusă în locuri speciale și nu era manipulată doar în cadrul unor momente importante, ci era purtată permanent sub forma unui pandativ (desigur, funcția simbolică nu este exclusă).

În concluzie, ansamblul arheologic analizat reflectă o comunitate adaptabilă, care practica o economie a materiilor dure animale bazată pe autosuficiență la nivel de gospodărie, gestionând cu atenție resursele limitate sau sezoniere și integrând activitățile de producție, subzistență și manifestare simbolică în același spațiu domestic.

BIBLIOGRAFIE

- Averbouh 2000 – A. Averbouh, *Technologie de la matière osseuse travaillée et implication paléolithique ; l'exemple des chaînes d'exploitation du bois de cervidé chez les magdaléniens des Pyrénées*, Ph.D. dissertation, Université de Paris I Panthéon-Sorbonne, Paris, 2000.
- Averbouh, Zidarov 2014 – A. Averbouh, P. Zidarov, *The production of bone figurines in the Balkan Chalcolithic and the use of the debitage by extraction/Producția figurinelor din os în calcoliticul balcanic și utilizarea debitajului prin extracție*, în: M. Mărgărit, G. Le Dosseur, A. Averbouh (eds.), *An overview of the exploitation of hard animal materials during the Neolithic and Chalcolithic/O privire asupra*

⁵ Averbouh 2000; Provenzano 2001.

- exploatării materiilor dure animale de-a lungul neoliticului și calcoliticului, Târgoviște, 2014, p. 183–200.
- Hansen, Toderaș 2010 – S. Hansen, M. Toderaș, *Pietrele und die neuen Dimensionen kupferzeitlicher Siedlungen an der Unteren Donau*, în: S. Hansen (ed.), *Leben auf dem Tell als soziale Praxis*, Bonn, 2010, p. 85–105.
- Hansen, Toderaș 2012 – S. Hansen, M. Toderaș, *The Copper Age Settlement Pietrele on the Lower Danube River (Romania)*, în: R. Hofmann, F.-K. Moetz, J. Müller (eds.), *Tells: Social and Environmental Space. Proceedings of the International Workshop "Socio Environmental Dynamics over the Last 12,000 Years. The Creation of Landscapes II (14th – 18th March 2011)" in Kiel*, Bonn, 2012, p. 127–138.
- Hansen et alii 2006 – S. Hansen, A. Dragoman, A. Reingruber, N. Benecke, I. Gatsov, T. Hoppe, F. Klimscha, P. Nedelcheva, B. Song, J. Wahl, J. Wunderlich, *Der kupferzeitliche Siedlungshügel Pietrele an der Unteren Donau. Bericht über die Ausgrabungen im Sommer 2005*, EurAnt 12, 2006, p. 1–62.
- Hansen et alii 2007 – S. Hansen, M. Toderaș, A. Reingruber, I. Gatsov, C. Georgescu, J. Görsdorf, T. Hoppe, P. Nedelcheva, M. Prange, J. Wahl, J. Wunderlich, P. Zidarov, *Pietrele, Măgura Gorgana. Ergebnisse der Ausgrabungen im Sommer 2006*, EurAnt 13, 2007, p. 43–112.
- Hansen et alii 2010 – S. Hansen, M. Toderaș, A. Reingruber, I. Gatsov, M. Kay, P. Nedelcheva, D. Nowacki, A. Röpke, J. Wahl, J. Wunderlich, *Pietrele, „Măgura Gorgana“. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2009*, EurAnt 16, 2010, p. 43–96.
- Hansen et alii 2010 – S. Hansen, M. Toderaș, A. Reingruber, D. Nowacki, H. Norgaard, D. Spănu, J. Wunderlich, *Die kupferzeitliche Siedlung Pietrele an der Unteren Donau. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2010*, EurAnt 17, 2011, p. 45–120.
- Hansen et alii 2012 – S. Hansen, M. Toderaș, A. Reingruber, J. Wunderlich, N. Benecke, I. Gatsov, E. Marinova, M. Müller, C. Nachev, P. Nedelcheva, D. Nowacki, A. Röpke, J. Wahl, S. Zäuner, *Pietrele an der Unteren Donau. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2011*, EurAnt 18, 2012, p. 1–68.
- Hansen et alii 2017 – S. Hansen, M. Toderaș, J. Wunderlich, K. Beutler, N. Benecke, A. Dittus, M. Karauçak, M. Müller, D. Nowacki, A. Pint, T. D. Price, K. Ritchie, D. Steiniger, T. Vachta, *Pietrele "Lacul Gorgana". Bericht über die Ausgrabungen in der neolithischen und kupferzeitlichen Siedlung und die geomorphologischen Untersuchungen in den Sommern 2012–2016*, EurAnt 20, 2017, p. 1–116.
- Penske et alii 2023 – S. Penske, A. B. Rohrlach, A. Childebayeva, G. Gneccchi-Ruscone, C. Schmid, M. A. Spyrou, G. U. Neumann, N. Atanassova, K. Beutler, K. Boyadzhiev, Y. Boyadzhiev, I. Bruyako, A. Chohadzhiev, B. Govedarica, M. Karauçak, R. Krauss, M. Leppek, I. Manzura, K. Privat, S. Ross, V. Slavchev, A. Sobotkova, M. Toderaș, T. Valchev, H. Ringbauer, P. W. Stockhammer, S. Hansen, J. Krause, W. Haak, *Early contact between late farming and pastoralist societies in southeastern Europe*, Nature 620, 2023, p. 358–365, <https://doi.org/10.1038/s41586-023-06334-8>.
- Provenzano 2001 – N. Provenzano, *Les industries en bois de Cervidés des Terramares émiennes*, Thèse de doctorat, Université Aix-Marseille II, Marseille, 2001.
- Toderaș et alii 2009 – M. Toderaș, S. Hansen, A. Reingruber, J. Wunderlich, *Pietrele-Măgura Gorgana: o aşezare eneolitică la Dunărea de Jos între 4500 și 4250 î.e.n.*, MCA 5, 2009, p. 39–90.

ABREVIERI / ABRÉVIATIONS / ABBREVIATIONS

- AAC – Acta Archaeologica Carpatica, Kraków
ACMI – Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice, București
ActaArchHung – Acta Archaeologica Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
Acta Classica Univ. Scient. Debrecen – Acta Classica Universitatis Scientiarum Debreceniensis, Debrecen, Ungaria
ActaMN – Acta Musei Napocensis, Cluj
ActaMP – Acta Musei Porolissensis, Zalău
ActaPraehistA – Acta praehistorica et archaeologica
AIGR – Anuarul Institutului Geologic al României, București
AIIAC – Anuarul Institutului de Istorie „George Barițiu”, Cluj
AJA – American Journal of Archaeology, Boston
AJPA – American Journal of Physical Anthropology
Alba Regia – Alba Regia. Annales Musei Stephani regis, Székesfehérvár
Anatolia Antiqua – Anatolia Antiqua. Revue internationale d'archéologie anatolienne. Institut Français d'Etudes anatoliennes d'Istanbul
Anatolica – Anatolica. The Netherlands Institute for the Near East in Leiden
AnB – Analele Banatului, Muzeul Banatului, Timișoara
AncNearEastSt – Ancient Near Eastern Studies, Leuven, Belgia
Angustia – Angustia. Arheologie, Etnografie, Sfântu Gheorghe
Anmed – Anmed. Anadolu Akdenizi Arkeoloji Haberleri, Antalya, Turcia
AnSt – Anatolian Studies. British Institute of Ankara
AnUCraiova – Analele Universității din Craiova, Craiova (seria Istorie)
AnUVT – Annales d'Université “Valahia” Târgoviște, Section d'Archéologie et d'Histoire
Apulum – Acta Musei Apulensis. Muzeul Național al Unirii, Alba Iulia
ArchBulg – Archaeologia Bulgarica, Sofia
ArchÉrt – Archaeológiai Értesítő, Budapest
ArchHung – Archaeologia Hungarica, Acta Archaeologica Musei Nationalis Hungarici, Budapest
ArchKorr – Archäologisches Korrespondenzblatt, Mainz
ArchMűh – Archeometriai Műhely
ArchRozhledy – Archeologické Rozhledy, Praha
Argesis – Argesis. Muzeul Județean Argeș. Pitești
Arheologia Medievală. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
ArheologijaSSSR – Arheologija SSSR. Svod Archeologičeskikh Istočnikov, Moscova
Arheološki vestnik – The Research Center of the Slovenian Academy of Sciences and Arts
ArhMold – Arheologia Moldovei, Iași
AS – Archeologica Slovaca, Bratislava
AST – Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, I. Araştırma Sonuçları Toplantısı, Istanbul / General Directorate of Ancient Monuments and Museums
AȘUI – Analele științifice ale Universității Alexandru Ioan Cuza, Iași
BA – Biblioteca de Arheologie, București
BaBesch – Bulletin antieke beschaving. Annual Papers on Classical Archaeology
BAI – Bibliotheca Archaeologica lassiensis, Iași
Baltic-Pontic Studies – Adam Mickiewicz University, Poznań, Institute of Archaeology, Institute of Eastern Studies, Poland
Banatica – Banatica. Muzeul Banatului Montan, Reșița
BarBrSer – British Archaeological Reports. British Series, Oxford
BARIntSer – British Archaeological Reports. International Series, Oxford
BCMI – Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice
Be-Ja – Bulgarian e-Journal of Archaeology
BerRGK – Bericht der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt am Main
BIAA Monograph – British Institute of Archaeology at Ankara
BiblEphemNap – Bibliotheca Ephemeris Napocensis, Cluj-Napoca
BiblMemAnt – Bibliotheca Memoriae Antiquitatis, Piatra-Neamț
BiblThrac – Bibliotheca Thracologica, București

- BMC – *Coins of the Roman Empire in the British Museum*, Londra; II, *Vespasian to Domitian*, 1930; IV, *Antoninus Pius to Commodus*, 1968; V, *Pertinax to Elagabalus*, 1950 (H. Mattingly)
- BMI – Buletinul Monumentelor Istorice, București
- BMJT – Buletinul Muzeului Județean Teleorman, Alexandria
- BMTAG – Buletinul Muzeului Județean „Teohari Antonescu”, Giurgiu
- BSA – British School at Athens, Athens
- BSNR – Buletinul Societății Numismatice Române, București
- BSPF – Bulletin de la Société Préhistorique Française, Paris
- BSSC – Buletinul Societății de Științe din Cluj
- București-MIM – București. Materiale de Istorie și Muzeografie. Muzeul Municipiului București
- BYZAS – German Archaeological Institute of Istanbul
- CA – Cercetări Arheologice. Muzeul Național de Istorie a României, București
- CAB – Cercetări arheologice în București. Muzeul Municipiului București
- Caiete ARA – Caietele ARA, Revistă de Arhitectură. Restaurare și Arheologie, Asociația ARA, București
- Carpica – Carpica. Complexul Muzeal „Iulian Antonescu” Bacău, Bacău
- CCA – Cronica Cercetărilor Arheologice din România, București
- CCDJ – Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos, Călărași
- Cerclst – Cercetări Istorice, Muzeul de Istorie a Moldovei, Iași
- CN – Cercetări numismatice, București
- CollAn – Colloquium Anatolicum. Anadolu Sohbetleri, Institutum Turcicum Scientiae Antiquitatis, Istanbul
- Crisia – Crisia. Muzeul Țării Crișurilor, Oradea
- Cuadernos del Museo Geominero – Museo Geominero, Instituto Geológico y Minero de España, Madrid
- Current Anthropology – Current Anthropology. University of California, Merced
- Dacia – Dacia (Nouvelle Série). Revue d'archéologie et d'histoire ancienne. Académie Roumaine. Institut d'archéologie « V. Pârvan », Bucarest
- Danubius – Danubius, Revista Muzeului de Istorie Galați
- Documenta Praehistorica – Documenta Praehistorica, University of Ljubljana, Faculty of Arts, Department of Archaeology, Ljubljana
- DolgCluj – Dolgozatok az Erdélyi Nemzeti Múzeum Érem- és Régiséggyűjtéséről, Kolozsvár
- DTKFD – Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi
- EJA – European Journal of Archaeology
- ERAUL – Études et Recherches archéologiques de l'Université de Liège
- ÉtAlex – Études Alexandrines, Centre d'Études Alexandrines
- ÉtTrav – Etudes et travaux. Studia i prace. Travaux du Centre d'archéologie méditerranéenne de l'Académie Polonaise des Sciences
- EurAnt – Eurasia Antiqua. Deutsche Archäologisches Institut, Berlin
- FrC – Fragmenta Comica
- FolArch – Folia Archaeologica. A Magyar Nemzeti Múzeum Évkönyve. Annales Musei Nationalis Hungarici, Budapest
- FSI – Forensic Science International
- Germania – Germania. Anzeiger der Römisch-Germanischen Kommission des Deutschen Archäologischen Instituts, Frankfurt
- Geoarchaeology – Geoarchaeology. An International Journal
- Hesperia – Hesperia. Journal of the American School of Classical Studies at Athens, Cambridge
- HOMO – HOMO. Journal of Comparative Human Biology, Stuttgart
- Human Evolution – Human Evolution, International Institute for Humankind Studies and University of Florence
- Ialomița – Ialomița. Studii de cercetări de arheologie, istorie, etnografie și muzeologie, Slobozia
- IJO – International Journal of Osteoarchaeology
- Iran – Iran. Journal of the British Institute of Persian Studies
- IstMitt – Istanbul Mitteilungen, Istanbul
- Istros – Istros, Muzeul Brăilei, Brăila
- IzvestijaVarna – Izvestija na Archeologiceskii Institut, Sofia
- JAHA – Journal of Ancient History and Archaeology, Cluj-Napoca
- JAnat – Journal of Anatomy
- JAS – Journal of Archaeological Science
- JAS: Reports - Journal of Archaeological Sciences: Reports
- JDAI.AA – Jahrbuch des Deutschen Archäologischen Instituts, Archäologischer Anzeiger, Berlin
- JFS – Journal of Forensic Sciences

- JHE – Journal of Human Evolution
 JRA – Journal of Roman Archaeology
 JRGZM – Jahrbuch des Römisch-Germanischen Zentralmuseums Mainz, Mainz
 JRS – The Journal of Roman Studies
 KST – T. C. Kültür Bakanlığı, Eski Eserler ve Müzeler Genel Müdürlüğü, I. Kazı Sonuçları Toplantısı, Ankara / Republic of Turkey, General Directorate of Ancient Monuments and Museums, Ankara, Turkey
 LIMC – Lexicon Iconographicum Mythologiae Classicae, Zürich, München, Düsseldorf
 Litua – Litua, Studii și cercetări, Târgu-Jiu
 LRBC – *Late Roman Bronze Coinage A.D. 394-498*, Londra, 1965: I, *The Bronze Coinage of the House of Constantine A.D. 324-346* (P. V. Hill, J. P. C. Kent); II, *Bronze Roman Imperial Coinage of the Later Empire A.D. 346-498* (R. A. G. Carson, J. P. C. Kent).
 Macedoniae Acta Archaeologica – Macedonian Archaeological Society, Skopje, Republic of Macedonia
 MAMA – Monumenta Asiae Minoris antiqua. Publications of the American Society for Archaeological Research in Asia Minor
 Marisia – Marisia. Studii și materiale. Arheologie – Istorie – Etnografie, Târgu Mureș
 Marmatia – Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș, Baia Mare
 MarNero – Il Mar Nero. Annali di archeologia e storia
 MCA – Materiale și Cercetări Arheologice, București
 MDOG – Mitteilungen der Deutschen Orient Gesellschaft
 MemAnt – Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț
 MFMÉ – A Móra Ferenc Múzeum Évkönyve, Szeged
 Mousaios – Mousaios. Buletinul Științific al Muzeului Județean Buzău
 MuzNaț – Muzeul Național, București
 NAC – Numismatica e Antichità Classiche, Lugano-Pregassona
 OIP – Oriental Institute Publications, University of Chicago
 OJA – Oxford Journal of Archaeology, Oxford
 Olba – Mersin University Publications of the Research Center of Cilician Archaeology, Mersin, Turkey
 PALMA – Papers on Archaeology of the Leiden Museum of Antiquities, Leiden, Olanda
 PAS – Prähistorische Archäologie in Südosteuropa, München-Berlin
 PBF – Prähistorische Bronzefunde, Münster
 Peuce – Peuce. Studii și cercetări de istorie și arheologie, Institutul de Cercetări Eco-Muzeale, Tulcea
 Phoenix – Phoenix. The Journal of the Classical Association of Canada
 Plural – Journal of the History and Geography Department „Ion Creangă” Pedagogical State University, History, Culture. Society. Seria Archaeologica II, Chișinău
 PMMB – Publicațiile Muzeului Municipiului București
 Pontica – Pontica. Studii și materiale de istorie, arheologie și muzeografie, Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
 PZ – Prähistorische Zeitschrift, Berlin-Mainz
 Quaternary International – Quaternary International. The Journal of the International Union for Quaternary Research
 Quaternary Science Reviews – Quaternary Science Reviews. The International Multidisciplinary Research and Review Journal
 RA – Revue Archéologique, Paris
 RAASI – Revista de Arheologie, Antropologie și Studii Interdisciplinare, Institutul de Cercetări Bioarheologice și Etnoculturale, Republica Moldova
 Radiocarbon – An International Journal of Cosmogenic Isotope Research, Cambridge
 RCAN – Revista de Cercetări Arheologice și Numismatice, Muzeul Municipiului București
 RevBistr – Revista Bistriței. Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud, Bistrița
 RevMuz – Revista Muzeelor, București
 RGZM – Römisch-Germanisches Zentralmuseums Mainz, Mainz
 RIC – *The Roman Imperial Coinage*, Londra: I², *From 31 BC to AD 69*, 1984 (C. H. V. Sutherland); II, *Vespasian to Hadrian*, 1926 (H. Mattingly, E. A. Sydenham); II.1, *From AD 69-96. Vespasian to Domitian*, 2007 (I. A. Carradice, T.V. Buttrey); II.3, *From AD 117-138. Hadrian*, 2019 (R. A. Abdy, P. F. Mittag); III, *Antoninus Pius to Commodus*, 1930; IV.1, *Pertinax to Geta*, 1968 (H. Mattingly, E. A. Sydenham); IV.2, *Macrinus to Papien*, 1938; IV.3, *Gordian III – Uranian Antoninus*, 1949 (H. Mattingly, E. A. Sydenham, C. H. V. Sutherland); V.1, 1927 (reimprimat 1968; P. H. Webb); VII, *Constantine and Licinius A.D. 313-337*, 1966 (P. M. Bruun); VIII, *The Family of Constantine I A.D. 337-364*, 1981; X, *The Divided Empire and the Fall of the Western Parts A.D. 395-491*, 1994 (J. P. C. Kent)
 SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iași
 Sargetia – Sargetia. Acta Musei Devensis. Buletinul Muzeului județean Hunedoara, Deva

SAV – Študijné zvesti Archeologicky ústav SAV, Nitra
Sci Rep – Scientific Reports
SCIV(A) – Studii și Cercetări de Istorie Veche (și Arheologie), București
SCN – Studii și Cercetări de Numismatică, București
Seleucia – Seleucia. Olban Excavations Series
SP – Studii de Preistorie, București
SprawArch – Sprawozdania Archeologiczne, Warsaw
SRMKA – Seramik Araştırmaları Dergisi, The Journal of Ceramic Research
StArchBrno – Studia Archaeologica Brunensia, Masaryk University, Brno
Starinar – Starinar. Arheološki institut Beograd
StComPitești – Studii și Comunicări, Seria Istorie, Muzeul Județean Argeș, Pitești
StudCom Satu Mare – Studii și comunicări Satu Mare
Studia Praehistorica – National Archaeological Institute with Museum of the Bulgarian Academy of Sciences
Syria – Syria. Archéologie, art et histoire. Institut Français du Proche-Orient
Terra Sebus – Terra Sebus. Acta Musei Sabesiensis, Anuarul Muzeului Municipal „Ioan Raica”, Sebeș
Th-D – Thraco-Dacica, București
Thracia – Thracia, Sofia
TIB – *Tabula Imperii Byzantini*, Wien
Transylvanian Review – Transylvanian Review. Centrul de Studii Transilvane, Cluj-Napoca
TÜBA-AR – TÜBA-AR Türkiye Bilimler Akademisi arkeoloji dergisi (TÜBA-AR Turkish Academy of Sciences Journal of Archeology)
UPA – Universitätsforschungen zur Prähistorischen Archäologie, Bonn
VAH – *Varia Archaeologica Hungarica* V. Redigit Csanád Bálint. Publicationes Instituti Archaeologici Academiae Scientiarum Hungaricae, Budapest
Varia Anatolica – *Varia Anatolica*. L'Institut Français d'Études Anatoliennes, Istanbul
Ziridava – Ziridava. Studia Archaeologica, Arad